

mitotta saját egyéniségéhez szerepét, mint azt a rendező koncepciója megengedte. Ezáltal a szerepben rejlő jellembeli mélységeket csak ritkán tudta elhittetni.

Külön kell szólnunk a színpadi hatást támogató világításról és a *Takács Katalin* tervezte jelmezekről. A rendező a színpad rendkívüli egységét ugyanis fényvel tagolja. A melegebb és hidegebb színek hangulati értékét, a fényerősség módosulásának értelmet támogató lehetőségeit maximálisan kihasználja. Ezáltal a jelmezek összehatása — ahol a színi mozgás lelassul, vagy megáll — maradéktalan képi élvezetet nyújt, de folyamatában is jól harmonizál a cselekvéssel. Több azonban ez, mint dekoratív jellegű beállítás, hiszen a vonalak puritán egyszerűsége — ez alól alig egy-két ruhadarab képez kivételt — a jelmeztervező és a rendező mélyebb indítékú szándékára utalnak. A látvánnyal is hozzásegítik a közönséget, hogy ne csupán a dialógusok elvontabb síkján, hanem a látványban is átélhesse, magáévá tegye a dráma mondanivalóját.

B. VARGA JÓZSEF

EGYSZÁL MAGAM

RAFFAI SAROLTA SZÍNMŰVE A BÉKÉSCSABAI JÓKAI SZÍNHÁZBAN

„Az első Egyszál magam, a regény a kisember kiszolgáltatottsága ellen, a dráma már a regény gyengéi ellen is íródott” — mondja darabjáról az író. Bár a művek és szerzői nyilatkozatok nem mindig felelnek meg egymásnak, ebben az esetben elmondható, hogy méltán nagy sikerű és igen jó színmű született, s nem a divatos „átdramatizálás” sablonjai szerint, hanem az újraterezték eszközeivel.

Társadalmi drámáról közhely leírni: mai problémát állít elénk. És felesleges is, hiszen ez nem erény, hanem alapvető kritérium. Azt viszont, hogy a *tegnapban* gyökerező és a *holnapba* is átnyúló, társadalmunk egészét érintő „kényes kérdéseket” mélységükben vizsgál — az apróbb dramaturgiai döccenők ellenére is —, feltétlen örömmel kell üdvözölni. A téma: egy falusi iskola korrupt igazgatója éveken át basáskodik a tantestület fölött. (Csak az ő kedvencei juthatnak túlórákhoz, ők kapják a jóképessegi osztályokat, kedvező az órarendjük, nekik jár a jutalom és a soron kívüli előléptetés. Aki nem törleszkedik, azt módszeresen zaklatja, riportra rendeli az irodába, s ha ettől sem tér észhez, hát megnézheti a minősítését!) Női beosztottjaival szerelmi viszonyt folytat, illetve erőszakoskodik, feleségét terrorizálja. Egy jelentéktelennek látszó ügyben indult vizsgálatnál azonban a „jól dresszírozott testület” fellázad, és a kiskirály trónfosztása — ha nem is simán — bekövetkezik.

Pedagógusprobléma? Igen, de nem kizárólag. Teljes joggal tekinthetjük általános vezetés-etikai kérdésnek, hiszen bárhol és bármelyik vezetőnek módjában áll jogtalan előnyöket juttatni, és értékes embereket mellőzni — különösen, ha jók a „felső kapcsolatai”. Raffai Sarolta fő érdeme, hogy a mélységesen igaz társadalmi mondanivalót sohasem alacsonyítja demagóg frázisokká, de nem is szelídíti konformista megoldásokkal. Láthatjuk a százalékkal nem mérhető munkát végzők kiszolgáltatottságát, de azt is, hogy a passzív elégedetlenség csak a gazemberségnek kedvez. Aki félreáll, nyugalomát csak időlegesen tarthatja meg, mert ha emberi méltóságát nem akarja elveszíteni, egyszer színt kell vallania, s ez annál nehezebb, minél később kerül rá sor. Felvetődik még az érdemtelenül „felfuttatott” káderek és a fehér asztal melletti ellenőrzés gyakorlata, ám nem elkerülhetetlen sorcsapás-ként. Az író Anna szavaival egyértelműen nyilatkozik: „Nem történt semmi, amit ne magunknak köszönhetnénk, és amit ne számíthatunk volna ki előre.”

A dráma alakjai — az egyetlen Dömök kivételével — pasztikusak, hitelesek és helyenként kitűnő hangulatteremtő erővel élnek a színpadon. Ez azonban már nemcsak az író, hanem a rendező Máté Lajos érdeme, aki nem a magánélet sötét foltjait, hanem a hivatali visszaéléseket, az emberi méltóságot is sértő léggör be-mutatását állította középpontba. (Ebben az előadásban Anna nem a szocialista társadalom Kárász Nellié és így Molnár Gábor sem a megölt férj!) Különösen a második rész feszültsége és a fordulat ábrázolása megdöbbentően hiteles. Mind az összjáték, mind az egyes szereplők mozgatója kifejező. (Pl.: a járási főnök háta mögül ágáló és kitörő igazgató!)

A színészek teljesítményére általában az igényesség jellemző. Szoboszlai Sándor a cezarománias, szoknyabolond igazgatót dühös pozícióföltésében és a kegyes megbocsátás hazug pózában egyaránt kitűnően formálja meg. Legnehezebb feladat Korompay Valié, aki csak helyenként tudta érzékeltetni azt a belső

feszültséget, amely Annát különösen férje jelenlétében eltölti. (Sajnos, a bemutatón észlelt valódi könnyek és hangsúlyhibák a későbbi előadásokon sem fogytak el teljesen.) Dömök járási felügyelő szerepét — mely írólag sem a legszerencsésebb — Keresztes Pál kevés egyéni színnel, határozatlanul játszotta. Ugyanez elmondható Dávid Agnesről, aki adós maradt Baba refináltságának bemutatásával. A csipősnyelvű, romlottan cinikus Eta — Szentirmay Éva remeklése. Csereényi Béla az igazságtalanul megvádolt igazgatóhelyettes korrektt mértéktartással teszi hitelessé. Tolnai Miklós emlékezetes a zárkózott Balogh szerepében, beszédkultúrája külön dicsérendő. Méltó partnere az eszköztelen figyelemfelkeltésben Lestyán Katalin. Kovács Lajos tragikomikus humorizálással hordozza Pálos Feri szarvait, s akkor sem külsőséges, mikor a régi igazgató — F. Nagy Imre szépen árnyalt alakítása — felnyitja a szemét. Cserecsy Rózsa és Berki Ildikó kisebb szerepekben segítették az összkép kialakítását.

Suki Antal díszlete a jól szituált kispolgár otthonát illúziótkeltően ábrázolja: még a könyvespolcra méterszám vásárolt klasszikusok is hangsúlyozzák, hogy a házigazda egész élete hazug kirakatrendezés.

MAZÁN MÁTYÁS

KÉPZŐMŰVESZETI NAPLO

IGAZOLT REMÉNYSÉGEK

Egyre éledő és mozgásba jövő képzőművészeti életünk zsenge hajtásaként kezdődött a vásárhelyi őszi tárlatok sora. Sokak — alkotók és baráti körök — számára mégis ígéretteljesen. Azt, amit az idegenként és itészként a városba vetődő hibaként rótt fel, azt a reménykedők — talán elfogultságukban, talán a jövőbe vetett hittől elfogódottan, talán az erők túlbecsülésében — nem is látták meg. Csak egy volt biztos sokak számára: az a megérzés, hogy ami ebben a városban az első őszi tárlat megrendezésével elkezdődött, az — az Óceánig ér. Ez a megérzés óriási erőt és energiát tömörített: törhetetlen alkotó kedvet a művészeknek és makacs melléjükállást a barátok részéről. És milyen szükség volt erre! Ez vértette fel a vásárhelyieket arra, hogy ellenállhassanak rideg ítéleteknek, amelyeket át-meg-átszótt az akkori kultúrpolitika olykori merevsége, vagy napi ingadozása; nem egy esetben a kimondott rosszindulattal is meg kellett küzdeniök, ami nem csak országosan jelentkezett, hanem helyileg is.

Érdemes néhány barát biztatását felidézni ezekből az évekből. „A fiatal vásárhelyi művészek szívják magukba e nagy alföldi város levegőjét... ne csak a téma felületét lássák meg, hanem a belső lényegét is... Dolgozzanak a fiatalok hittel és őszinte szívvel, gyarapítsák az elődök szellemi hagyatékát, hogy így művészi munkásságuk eredményes és örökéletű legyen. (Kiss Lajos.)” „Varázslatos helyi örökségük tanulságait nem nehéz a jelen tennivalóira alkalmazni. Hallgassanak a nép szeretetének hangjára, építsenek az élet ismeretére. (Pogány Ö. Gábor.)” „... az egykori nagyhírű vásárhelyi művészélet ismét magára vonja az ország figyelmét. Ahhoz, hogy betölthesse azt a hivatást, amelyet az egész magyar szellemi élet vár tőle, szükséges, hogy a régi nagyok tanításának szellemében munkálkodjék. Ez pedig nem más, minthogy a művész szeresse népét és földjét, s művészete ne a felület, hanem az emberi együttérzés legmélyebb kifejezésére törekedjék. A többi megjön a munka során. (László Gyula.)”

Nos: a többi valóban megjött a munka során. Néhány év alatt. Egy évvel a hatalmas sikerű budapesti bemutatkozó előtt *Erdei Ferenc* már ezt írhatta le: „... minden évben van meglepetés is. Idősebbek és fiatalabbak is, Tornyaihoz közelebb és távolabb állók is, szorosan értelmezett vásárhelyiek is, tágabban értelmezett alföldiek is vannak az alkotók között, s külön-külön és együttvéve is magukon viselik a mai magyar festészet különös jegyeit. Mik ezek a jegyek? Évről évre vitatkozunk rajta, magyarázzuk és elemezzük, s ha a részletekben nem is tudunk megegyezni, abban már nagyon széles körben egy véleményen vagyunk, hogy a vásárhelyi műhely különösen becses és egyre többet ígérő termőhelye a mai magyar művészetnek. A kilenc évre visszatekintve különösen meg kell győződnünk erről. Mennyit változott az élet ebben az évtizedben, hányfelé kereste útját a hazai művészet, s mindezek közepette milyen életerősnek és magabiztosnak bizonyult a „vásárhelyi iskola”!